

Straatnamen

John Ridders, maart 2019

Feodale willekeur

Eeuwenlang onstonden namen en aanduidingen van plekken in het landschap, percelen, straten of buurten en woningen, door gewoonte, dat wil zeggen als maar vaak genoeg een naam aan een plek of lokatie gegeven werd, werd die naam vanzelf gevestigd. Bovendien voor huizen gold: als iedereen je naam kende en je wist te wonen en kon beschrijven waar dat was, was er geen straatnaam of huisnummer nodig zoals we dat nu kennen. Koop en verkoop van onroerend goed of percelen grond, was dus een kwestie van mondeling goed afspreken en omslachtig beschrijven.

Zeker in een klein dorp als Maasbommel kon dat zo eeuwenlang goed gaan.

Daar kwam nog iets anders bij, de 'verponding'. Dat was de betrekkelijk willekeurige belasting die in het feodale tijdperk, waarin de adel het voor het zeggen had, in natura of geld aan de 'heer', bijvoorbeeld Rutger van Bommel, betaald moest worden. Met als gevolg dat het in iedere streek onder een andere heer om andere bedragen ging. Maar één ding was altijd duidelijk: de heer die heerste over een dorp als bijvoorbeeld Maasbommel en geld nodig had wist je wel te vinden, ook zonder huisadres.

Napoleontische orde

Maar met de bezetting door Napoleon in 1810 wordt dat allemaal volkomen en duurzaam anders.

Uitgangspunt is dan dat overal in de gemeenten van het land op dezelfde manier ('égalité') grondbelasting wordt geheven en dat vraagt dus om een duidelijke eenvormige manier van opmeten, schatten en tenaamstelling. Het is het begin van het Kadaster maar pas in 1832 zijn alle opmetingen in het land klaar. Vanaf 1885 wordt echter opnieuw gemeten, ditmaal met een 'rijksdriehoeksmeting', omdat de gemeentelijke kadastrale kaarten slecht blijken aan te sluiten.

Maar niet alleen het onroerend goed, ook de naam van de eigenaar (tenaamstelling) vraagt ook om formele duidelijkheid en dus wordt op 18 augustus 1811 bij keizerlijk decreet de 'burgerlijke stand' ingevoerd waarbij iedereen wordt opgeroepen om zich met een achternaam te laten registreren bij de gemeente en geboorten en overlijden direct door te geven.. De gemeenten waren in dat zelfde jaar ingevoerd door Napoleon. Het zou echter nog vele jaren duren voordat ook iedereen dat gedaan had.

EIGENAREN EN VRUCHTGEBRUIKERS.				SOORT	INHOUDS-GROOTTE.			
1	2	3	4		5	6	7	8
1	2	3	4	5	6	7	8	9
107	108	109	110	111	112	113	114	115
168								

Wie een kadastrale kaart van Maasbommel ter hand neemt uit de periode 1811-1832, ziet niet alleen dat de huidige Raadhuisdijk en Bovendijk nog 'Maasbandijk' heten en de Hoogstraat 'Kromme

Straat' heet, maar ook dat de nummers als huisnummers niet kunnen kloppen en de percelen rare hoge getallen hebben. De oorzaak is eenvoudig: huisnummers bestonden als zodanig namelijk niet, het zijn de kadastrale nummers van destijds zoals vastgelegd in een legger (administratie-boek) en op een

kaart. Soms werden de grote getallen ook op de panden zelf gekalkt alsof het huisnummers waren en van even huisnummers aan de ene kant en oneven aan de andere kant was dus ook geen sprake. Zie het voorbeeld van een stuk legger en kaart uit die tijd hierboven en -onder.

Brands, M. A., Mandenfabr., Kerkstr. 87, *Maasbommel*.
 Brandweer Appeltorn Meldingspost gem. Appeltorn.
 Buijs, J. Arts, Kerkbuurt 129, *Maasbommel*.
 Carpay, J. G. Kerkstr. 154, *Maasbommel*.
 Derks, Gebr. Aann.bedr., Moleneinde 201.
 Dreumel, G. v. Molen., h. in granen, mengvoeders
 Maasdiik 195.
 Dijk, W. v. Pleinstraatje 119, *Maasbommel*.
 Gelfen, W. v. Greffeling 47, *Alphenveer*.
 Gemeentehuis *Maasbommel* Dijk 119, *Maasbommel*.
 Gruljthuijsen, H. J. J. Bakkerij, Pleinstraatje 122,
Maasbommel.
 Heck, G. v. Aann., Greffeling 93.
 Heck, J. M. v. Aann.bedr., Greffeling 80.
 Holl, J. J. Smid en autoverh., Schoolstr. 137.
 Kamp, J. M. v. d., Exped. Dijk 106, *Maasbommel*.
 Kleijn, A. L. de Landkoopm., Commissionn.,
 V.B.N.H., Moleneind 202.

Maar de tijden veranderen, zij het in Maasbommel uiterst langzaam.

Wie het telefoonboek van 1950 pakt, zal zien dat de straatnamen een rommeltje vormen: dokter J.Buijs woont op Kerkbuurt 129, Las, Wed. Joh. bakkerij en winkel op Kerkbuurt 146, Expediteur J.M. van de Kamp op Dijk 106, Taxibedrijf M. Kuypers en winkel op Kerstraat 86, W. van Dijk op Pleinstraatje 119 (zie hiernaast). Een groot deel van Maasbommel heette tot 1957 'Kerkbuurt'. De buurt begon ergens

in de huidige Kerkstraat en eindigde ergens bij de huidige Bovendijk. Geen kaart te vinden waarop 'de buurt' als zodanig wordt aangegeven. En wat te denken van het 'Voetpad naar Macharen' ?

En nog erger: na 1832 vonden diverse omnummeringen plaats waardoor het vrij lastig is geworden een bepaald pand rond b.v. 1890 in de legger op een bijpassende kaart terug te vinden.

Nieuwe namen

Na de tweede wereldoorlog neemt de communicatie ook per post razendsnel toe en ontstaat er een groeiende behoefte aan meer uniformiteit in aanduiding van adressen. Daarbij komt voor de gemeente Appeltern dat door de naoorlogse grootschalige ruilverkaveling in het buitengebied er veel nieuwe straten zijn bijgekomen en om een naam vragen. En dus wordt er een commissie door de gemeenteraad benoemd, "*belast met het uitbrengen van een rapport en advies nopens de nieuwe straatnaamgeving*". Op 14 januari 1957 brengt commissie verslag uit aan de Raad. Uitgangspunt van de commissie is dat waar mogelijk oude namen behouden blijven en bij het geven van namen aan nieuwe wegen als uitgangspunt is genomen "*dat voor zover mogelijk, de namen van landerijen, die door de plaats gehad hebbende verkaveling van percelen in de toekomst dreigen verloren te gaan of in het vergeetboek te geraken, in de toekomst bewaard zouden blijven*". Op 14 mei 1957 is het zover, de gemeenteraad van Appeltern stelt de verordening vast (Besluit N° 5819) met de titel: '*Verordening tot verdeling van de gemeente Appeltern in dorpen en tot benaming van de buurtschappen, straten, wegen en voetpaden*'. Daarin worden van oost naar west de namen van 88 straten opgesomd en toegelicht die tesamen in Appeltern, Altforst, Maasbommel en Alphen vanaf dat moment zullen bestaan. Nadien zullen alle panden een eenvoudig huisnummer krijgen, de even getallen aan de ene kant van de straat, de oneven aan de andere kant, dat alles vanaf het begin van de straat.

Voor Maasbommel wordt het volgende vastgesteld:

33. **Sluissestraat:** Een van ouds bekende weg met die naam, de grens vormende tussen de dorpen Appeltern en Maasbommel. De weg vangt aan bij de Maasdijk en loopt thans door tot de grens van Leeuwen (gemeente Wamel).

Toelichting: Een oude bestaande weg, die de grens vormde tussen de dorpen Appeltern en Maasbommel en als zodanig volledig ingeburgerd.

34. **Kippelenberg:** Een korte weg, beginnende bij de Putstraat en lopende naar de woningen, staande op het van ouds bekende gehucht, genaamd 'De Kippelenberg'.

Toelichting: Dit is de naam van een heel bekende en kleine buurtschap onder Maasbommel, welke thans vanuit de Putstraat een behoorlijke toegangsweg heeft gekregen. De naam Kippelenberg, nu als weg, behoort bewaard te blijven.

35. **Putstraat:** Een nieuwe weg, beginnende bij de Heerstraat en eindigende bij de Dijkgraaf de Leeuwweg ¹.

Toelichting: Een nieuwe weg in het ruilverkavelingsgebied, lopende langs een uitgegraven perceel, genaamd "De Put".

36. **Veeweg:** Een klein gedeelte van de oude weg met die naam, beginnende bij het einde van de Velddijksestraat en doorlopende tot de woning van de kooiman met een nieuwe aftakking even voorbij het begin van de weg.

Toelichting: Zoals reeds aangegeven is dit de benaming van een oude polderweg, die slechts voor een klein gedeelte is gehandhaafd. De naam behoort behouden te blijven.

37. **Kapiteinweg:** Een grotendeels nieuwe weg, welke begint bij de Dijkgraaf de Leeuwweg en doorlopende tot de grens van Leeuwen.

Toelichting: Een nieuwe weg in het ruilverkavelingsgebied. Deze weg loopt langs en over een perceel weiland, van ouds genaamd het "Kapiteintje".

38. **Heerstraat:** Een van ouds bekende weg met die naam, beginnende bij het eindpunt van de Velddijksestraat en eindigt bij de weg op de Maasdijk.

Toelichting: Een oude bestaande weg met die naam, welke gehandhaafd behoort te blijven.

39. **Velddijksestraat:** Een van ouds bestaande weg, beginnende bij de weg op de Maasdijk (huisnummer 90 oud) en lopende tot het beginpunt van de Veeweg; dit is de bocht, alwaar de Heerstraat een aanvang neemt.

Toelichting: Deze weg, van ouds geheten de "Velddijk" is nu genaamd Velddijksestraat.

40. **Bovendijk:** De weg over de Maasdijk, beginnende bij het Pleinstraatje en eindigende bij de Sluissestraat.

Toelichting: Dit gedeelte Maasdijk, voorheen deels genaamd bij de indeling van de gemeente als Moleneind en Kerkbuurt, kan nu beter genoemd worden de Bovendijk, omdat deze naam reeds lang burgerrecht heeft verkregen.

41. **Raadhuisdijk:** De weg over de Maasdijk, beginnende bij het einde van het Pleinstraatje en eindigende bij het begin van de Kerkstraat.

Toelichting: Dit gedeelte Maasdijk behoorde eerder tot de Kerkbuurt. Omdat evenwel hieraan gelegen is het raadhuis of wel het gemeentehuis, kan beter gesproken worden van Raadhuisdijk.

42. **Pleinstraatje:** Een van ouds bekend straatje met die naam bij het raadhuis. Loopt van Maasdijk tot Maasdijk en vangt aan bij het raadhuis.

¹ De **Dijkgraaf de Leeuwweg** werd gedefiniëerd als: Deze weg is de hoofdontsluitingsweg in de gemeente, beginnende bij de Lindelaan te Alphen en eindigende bij de weg Noord-Zuid.

Toelichting: Dit oude straatje is bij de bevolking als zodanig immer bekend geweest. Het komt ook op de wegenlegger voor en kan deswege ook beter bij deze straatnaamgeving ingevoerd worden.

43. **Kerkstraat:** Een oude weg, beginnende bij de Maasdijk (bij R.K. Kerk) en eindigende bij de Veldijksestraat.

Toelichting: Deze naam spreekt voor zichzelf en behoeft geen nadere verklaring. Aan deze weg is gelegen de R.K. Kerk. Eerder was hier sprake van Kerkbuurt.

44. **Kapelstraat:** Een nieuwe weg, aanvangende bij het punt van samenkomst van de Kerkstraat en de Hogenhofstraat en eindigende bij de Hoogstraat.

Toelichting: Een nieuwe weg in het ruilverkavelingsgebied aansluitende op de Kerkstraat. Het ligt in de bedoeling om aan deze weg spoedig een kapel te laten bouwen. (J.R.: !!!)

45. **Blauwstraat:** Een nieuw straatje, liggende in het uitbreidingsplan van Maasbommel. Dit straatje komt te liggen tussen de kapelstraat en de Hogenhofstraat. Vangt aan bij de Kapelstraat.

Toelichting: Een nog aan te leggen weg in het uitbreidingsplan van Maasbommel. Het perceel, waar doorheen deze weg komt te liggen, is van oudher bekend als de "Blauwe Muts". Een herinnering aan deze naam wordt met deze naamgeving bewaard.

46. **Den Hoedweg:** Een nieuwe weg als verlengstuk van de Kapelstraat. Vangt aan bij de Hoogstraat en loopt tot de Dijkgraaf de Leeuwweg.

Toelichting: Een nieuwe weg in het ruilverkavelingsgebied. Deze weg loopt op het einde daarvan langs een perceel, genaamd "Den Hoed", waarschijnlijk voortspruitende uit het feit, dat dit kleine perceeltje de vorm had van een hoed.

47. **Wolderweg:** Deels bestaande, deels nieuwe weg. De weg vangt thans aan bij de Dijkgraaf de Leeuwweg en loopt tot de Nieuweweg hierna omschreven.

Toelichting: Hier is sprake van een heel oude benaming van een weg, welke als zodanig niet verloren mag gaan.

48. **Berghuizen:** Een heel oude buurtschap met die naam, zijnde de weg over de Maasdijk, beginnende bij de Kerkstraat en lopende tot de grenspaal Maasbommel/Alphen.

Toelichting: Hier is sprake van een heel oude buurtschap in Maasbommel, waarvan de naam niet in het vergeetboek mag geraken.

49. **Hogehofstraat:** Een nieuwe weg, aanvangende bij het trefpunt Kerkstraat-Kapelstraat en eindigende bij de Bergsestraat.

Toelichting: Een nieuwe weg in het ruilverkavelingsgebied. Deze weg loopt door een perceel weiland, dat bekend staat als "Den Hogenhof". Handhaving van deze naam is zeer zeker gewenst.

50. **Bergsestraat:** Een van ouds bekende weg met die naam, beginnende op de Maasdijk (huisnummer 179 oud) en eindigende bij de Hoogstraat.

Toelichting: Een van ouds bestaande weg, welke benaming gehandhaafd blijft.

51. **Hoogstraat:** Een van ouds bekende weg met die naam, aanvangende bij de Veldijksestraat en eindigende op de Maasdijk (Berghuizen).

Toelichting: Ook hier is sprake van een oude bestaande weg, welke benaming geen wijziging ondergaat.

52. **Kievietsweg:** Vroeger genaamd de Kromstraat. Begint bij de Hoogstraat en eindigt bij de Dijkgraaf de Leeuwweg.

Toelichting: Een nieuwe weg in het ruilverkavelingsgebied, vroeger genaamd de Kromstraat, aan welke een bijzondere betekenis was gehecht. De weg loopt nu langs vele percelen weiland, genaamd de "Kievietsham".

Opmerkelijk is dat de Kampstraat, aangelegd begin zestiger jaren, noch in het advies van de commissie, noch in het raadsbesluit wordt genoemd. De naam zal ongetwijfeld gekozen zijn vanwege het feit dat één van de drie werkkampen uit de tijd van de Maaskanalisaie daar gevestigd was.

Nog meer nieuwe namen

Als laat gevolg van de Maaskanalisaie in de jaren dertig voor de oorlog en de daarbij afgesneden rivierbochten, werd bij wet van 23 juli 1957 de in Brabant gelegen Megensche Ham met ingang van 1 januari 1958 toebedeeld aan de gemeente Appeltern. De Megensche Ham maakte evenwel deel uit van de ruilverkaveling 'Land van Megen' waarin de wegen al een naam hadden gekregen. Bij besluit van 6 mei 1959 (n°6125) besluit de gemeenteraad van Appeltern daarom deze namen maar over te nemen: 'Maasdijk', 'Hamse Straat', 'Lutenkampstraat', 'Lijmstraat' ²en 'Krijendijk' ³.

Enkele maanden na dit besluit blijkt het echter nodig nog een paar namen toe te voegen als gevolg van de ruilverkaveling Maas en Waal West.

Bij raadsbesluit van 17 september 1959 (N° 6171) worden bij Alphen toegevoegd het Reigerswegje, de Kwelkade en 't Verlaat. Voor Maasbommel gaat het om:

- het Molenwegje, dat begint op de Bovendijk tegenover de oude molen en eindigt bij alleenstaande woning van de Gebr. van Dijk;
- de Vlierenpol, die begint bij de Sluissestraat en eindigt bij de woning van Chr. van Gelder;
- de Steenkampweg die begint bij de Sluissewal en toegang geeft tot de daarachter liggende twee woningen van A. van Dijk en R. Fintelman.

² In de huidige tijd is deze weg onbekend.

³ Zie brief van 25-3-1960 van B&W Appeltern aan de voorzitter van de Plaatselijke Commissie voor de ruilverkaveling 'Land van Megen'.

Maasbommel, eind zestiger jaren van de vorige eeuw; bron onbekend

Maar niet alleen vanwege de grootschalige ruilverkaveling komen er straten bij, ook door de uitbreiding van de woonkern Maasbommel zelf. Zo is in 1972 een nieuwe weg in aanleg, die loopt vanaf de Kerkstraat in oostelijke richting, parallel aan de Raadhuisdijk. Bij schrijven van 20 september 1972 adviseert het hoofd Algemene Zaken van de gemeente (T. Loeffen) om de weg te vernoemen naar de heer J.H. van de Ven die als schoolhoofd na 40 jaar per 1 januari 1973 met pensioen gaat. Gezien de inzet van de heer van de Ven als schoolhoofd en vanwege zijn vele verdiensten op maatschappelijk terrein, zou het verbinden van zijn naam aan een straat een waardig afscheidscadeau zijn, zo wordt gesteld.

Zoals bekend, volgde de gemeenteraad dit advies op.

Nauwelijks een half jaar nadien moet er echter wederom een raadsbesluit genomen worden met betrekking tot straatnaamgeving. Er worden immers nog meer nieuwe wegen in het dorp aangelegd die vragen om een naam vragen. Bij raadsbesluit van 3 mei 1973 worden de volgende wegen benoemd:

- aan de weg lopende vanaf de Kerkstraat naar de Meester van de Venstraat wordt de naam 'Dr. Buijsstraat' verbonden;
- aan de weg lopende in een halve cirkel ten westen van de Dr. Buijsstraat wordt de naam 'Hoflaan' verbonden;
- aan de weg lopende vanaf de kleuterschool naar de Meester van de Venstraat wordt de naam 'Lukepad' verbonden;
- aan de weg lopende vanaf de Hoflaan naar het Lukepad wordt de naam 'Hanzestraat' verbonden;
- tot slot wordt aan de doodlopende weg vanaf het Lukepad naar de Kerkstraat de naam 'Schoolpad' verbonden.

Bij het voorstel wordt een ruime argumentatie gegeven. Van Dokter Buijs wordt gesteld: "*Dr. Buijs is namelijk van 1946 tot 1964 arts geweest in de gemeente Appeltern. Naast zijn artspraktijk is door betrokkene veel werk verricht op sociaal en maatschappelijk terrein. Hij was van vele verenigingen voorzitter of bestuurslid en tevens de grote organisator van vele evenementen ten bate van verenigingen*".

De naam Hoflaan kwam voort uit de vele percelen grond die de gemeente had aangekocht, afkomstig van de vroeger geheten 'Hofstede' te Maasbommel. Het Lukepad was reeds een gangbare naam in de

volksmond, vandaar. De naam Hanzestraat kwam uiteraard voort uit Maasbommel als Hanzestad en het Schoolpad dankte zijn naam aan het feit dat het is gelegen tussen de Kleuterschool en Basisschool.

Maar Maasbommel groeide verder en op 4 september 1975 neemt de gemeenteraad wederom een besluit met betrekking tot straatnaamgeving. Ditmaal gaat het om 'de Velgerd' in bestemmingsplan Maasbommel-Oost. De betreffende percelen grond voor de in aanbouw zijnde bejaardenwoningen werden vroeger 'De Velgerd' genoemd en hebben derhalve een historische betekenis. Bovendien werd de naam geadviseerd door de plaatselijke bejaardenvereniging.

Tot slot neemt de gemeenteraad van Appeltern op 29 januari 1976 het laatste raadsbesluit over straatnamen. Het gaat dan om een tweetal nieuw aangelegde wegen, wederom in het bestemmingsplan Maasbommel-Oost:

- de naam 'Het Gildt' wordt gegeven aan de straat lopende in oostelijke richting van de Hoflaan naar de Dr. Buijsstraat en
- de naam 'Het Sant' aan de straat lopende vanaf de Kerkstraat in zuidelijke richting naar de Maasdijk.

Ook nu, zo blijkt uit de toelichting, zijn er door de Raad historische namen gekozen. De naam 'Het Gildt' is ontleend aan een perceel grond op de Hostert aan het Herenstraatje, dat vroeger 'Sint Annagildt' heette, en aan een stuk land aan de Hogenstraat dat 'Het Gildt' werd genoemd.

De naam 'Het Sant' is ontleend aan één van de altaren in de Lambertuskerk, dat eigenaar was van een stuk grond op het Sant.

Maasbommel, augustus 2015

Na de gemeentelijke herindeling per 1-1-1984 zullen nog enkele nieuwe straten hun naam krijgen: de Bedrijfsweg, Prinsenhof, Kroonenburg, de Geer en Bennemaker.